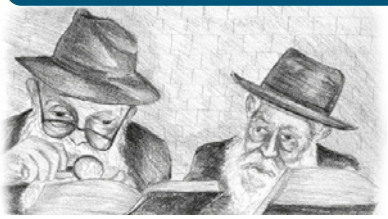
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

■ בס"ד ■ יום שלישי ■ גיליון חג הסוכות ■ י"ג תשרי תשפ"ה ■ 15.10.2024 ■ גליון מס' 809 ■

שמחה ואחדות בחג הסוכות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מכל חגי ישראל שהם ימי שמחה, נתייחד חג הסוכות לחג שכולו שמחה, שעליו נאמר (דברים טז): "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים ... ושמחת בחגך... והיית אך שמח", ועל כן כינו חז"ל את חג הסוכות כ"זמן שמחתנו". אבל השמחה הזו אינה רק שמחה אישית, של האדם הפרטי עם עצמו, אלא שמחה הכוללת את כולם, כמו שמפרט לנו שם הכתוב: "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך" וכדי שהשמחה תהיה כללית היא חייבת להתרחש מתוך אחדות ושוויון, את השילוב הזה של השמחה והאחדות, מוצאים אנו במצוות החג שעליהם דרשו חז"ל (ויק"ר פ' ל) את הכתוב: "שובע שמחות - אלו שבע מצוות שבחג הסוכות: אתרוג, לולב, הדס, ערבה, סוכה, חגיגה ושמחה"

והנה בכל אחת ממצוות חג הסוכות יש ממרכיב האחדות או השמחה. בארבעת המינים יש גם אחדות וגם שמחה, לגבי האחדות כבר דרשו חז"ל (מנחות כז א) שהם כנגד ארבעת קבוצות המרכיבות את העם היהודי: "ד' מינין שבלולב ב' מהן עושין פירות וב' מהם אין עושין פירות - העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת, שנאמר: (עמוס ט') הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה!" ואת לקיחת ארבעת המינים קושרת התורה עם השמחה כמו שכתוב (ויקרא כג מ): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ בדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים".

את ענין האחדות מוצאים אנו לא רק במצוות ארבעת המינים אלא גם במצוות הסוכה כמו שאמרו במסכת סוכה (כז ב): "אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חברו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו, דכתיב (ויקרא כג) כל האזרח בישראל ישבו בסכת - מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת". אבל במצוות הסוכה מוצאים אנו לא רק את האחדות אלא גם את השוויון במה שאמרו במסכת סוכה (ב א): "בסכת תשבו שבעת ימים. אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. עד עשרים אמה - אדם עושה דירתו דירת עראי". בשבעת ימי חג הסוכות כל ישראל חיים באותה רמת חיים. ועוד מצווה יש בחג הסוכות שאמנם מקיימים אותה אחת לשבע שנים והיא מצוות ה"הקהל".מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות ... הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך".

חג הסוכות שהוא הסיום של כל חגי ישראל הוא ממצה את התמצית של כל חגי ישראל שמטרתם להביא את העם העולה לרגל לבית המקדש להיות מאוחדים בשמחה. אך זה טבעי שקבעו את "שמחת תורה" בסיומו של חג הסוכות, כדי להדגיש שהשמחה האמיתית אינה רק השמחה החיצונית אלא בעיקר השמחה הפנימית של "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ולכן לא הסתפקה התורה בעבודת ה' בלבד אלא שאם אין עושים זאת "בשמחה ובטוב לבב" התורה מוכיחה אותנו על כך ואומרת: "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב", וכשנדייק, היא אינה מוכיחה אותנו "שלא עבדת", אדרבא "עבדת" אבל לא בשמחה ובטוב לבב. לכן אנו מציינים את גמר קריאת התורה השנתית דווקא בשמחה, עד שלמאורע הזה אנו קוראים "חג שמחה תורה". ■

בסוד שיח כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

יצב גבולות עמים
בבואו להיפרד מעם ישראל פורס משה רבנו סקירה היסטורית על...
המשך בעמ' 2

הידוד מצוה ללולב או לאתרוג מה עדיף?
הסתפקתי במי שקצב סכום מסוים לקניית ארבעת המינים, ונשאר לו...
המשך בעמ' 3

שו"ת קיץ
כל שנה מתעורר הוויכוח ההלכתי האם מותר להתגלח בחול המועד?...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
הסוכה הפשוטה של רבי דוד מלעלוב
סוכה נפלאה הייתה לו לרבי דוד מלעלוב זי"ע. סוכת פלאים ממש...

דרך חיים מהנענועים של הלולב
מן התורה, עצם המעשה שנוטלים את ארבעת המינים ומגביהים...
המשך בעמ' 5

שביבים
- אני בצדק אחזה פניך
- סגולת הסוכה
- כיצד קונים לולב
- "לא איברא סיהרי אלא לגירסא"
- מסכת סוכה כמונח בקופסא
- פיקוח נפש של בעל "אבן האזל"
- "דירת קבע" - היסח הדעת מהגאולה
- "למען ידעו" - תנאי למצוה
- מה בין סוכות לפסח
- שלא תנעל דלת בפני שואלין
- תיקונים נפלאים ונוראים
- מקור דין הנענועים
- "כי לא עשו מימי ישוע בן נון"
- חסד רבקה מחליש תוקף פחד יצחק
- ל"ה פרים כנגד ישמעאל

המשך בעמ' 6

פרשת האזינו

יצב גבולות עמים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בבואו להיפרד מעם ישראל פורס משה רבנו סקירה היסטורית על התנהלותו של עם ישראל, ובסקירה הזו הוא מייחד דברים לקשר של **העם היהודי עם ארץ ישראל**: "בהנחל עליון גויים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל". ועל כך אמרו במדרש (הגדול): "בהפרידו בני אדם - בשעת הפלגה, פירש תחומה של כל אומה ואומה שלא יהו מעורבבין. יצב גבולות עמים - קבע תחומן של האומות **שלא יכנסו לארץ ישראל**". על היותה של ארץ ישראל ארצו של העם היהודי בלבד כתב רש"י בפתיחתו לספר בראשית: "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". ואכן שייכותה של הארץ לישראל מעוגנת בהבטחה אלוקית: "לזרעך אתן את הארץ הזאת" הבטחה החוזרת על עצמה פעמים רבות בתורה. והנה אברהם אבינו למרות שהקב"ה כרת עמו ברית על הארץ ככתוב: "ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר: **לזרעך נתתי את הארץ הזאת**" (בראשית טו יח), אין הוא ממש את ההבטחה הזו בכח הזרוע, אלא מנסה לרכוש אותה מבלי לפגוע בבעליה הזמניים. כך נוהג אברהם בניגוד לרועי לוט, כמו שכתב רש"י (בראשית יג ז): "שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל, והם (רועי לוט) אומרים: ניתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין". וכך בבואו לקבור את שרה, אין הוא נוטל את חלקת הקבר בכח, ואינו מוכן לקבל בחנם את מערת המכפלה, אלא מציע: "בכסף מלא יתננה לי". והתנהגות כזו אנו מוצאים גם אצל דוד, לאחר שכבש את ירושלים, למרות היותו מלך אין הוא מנצל את כוחו ויכולתו להפקיע מארונה את מקום המקדש, אלא מבקש ממנו שימכור לו את השדה בכסף, וכאשר ארונה אומר לו: "קח לך" דוד משיב לו: "לא, כי קנה אקנה בכסף מלא". גם יהושע שנצטווה לרשת את ארץ כנען, למרות מה ששמע ממשה: "ראה נתן ה' אלוקיך לפניך את הארץ עלה רש כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך, אל תירא ואל תחת" (דברים א כא), למרות כל זאת אין הוא מנצל את כוחו ואת ההבטחה האלקית לניצחונו, אלא הוא שולח ליושבי ארץ כנען שלושה כתבים: "הרוצה לפנות יפנה, להשלים ישלים, לעשות מלחמה יעשה" ואכן "הגרגשי עמד מאליו ופנה, גבעונים השלימו, שלושים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו". אין עוד אומה בעולם שלמרות בעלותה על הארץ תתנהג בכל כך התחשבות עם הנכרים הגרים בה, אבל יחד עם זאת אסור לנו לגלות חולשה או וותרנות בעניין היות הארץ של ישראל.

אמת נכון שמפני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ובמשך מאות בשנים היינו מנותקים מחיים פעילים בארץ ישראל, אבל מעולם לא היתה אומה שהייתה כה קשורה לארץ ישראל כמו האומה הישראלית, גם כשהארץ היתה שוממה וגם כאשר נכרים ניסו להשתלט עליה לא חדל העם היהודי מלהעלות את ירושלים על ראש שמחתו. ואילו האומה הערבית **הטוענת בשקר** לריבונות על ארצם של ישראל, היא כבשה לראשונה את הארץ רק בשנת 629, וגם אז לא את ירושלים עשתה לבירה אלא את רמלה, והשלטון המרכזי שלה מעולם לא ישב בארץ ישראל, כך שלטון בני אומיה (661-750) שהיה בדמשק, עבאס (750-969) שהיה בבגדד, הפאטימים (961-1098) שהיה בקהיר, כך שבכל התקופה המוסלמית עד היום לא היתה ארץ ישראל מעולם מדינה ערבית מיוחדת של הערבים. כמו כן בימי שלטונה על הארץ לא פיתחה האומה הערבית את הארץ, הרמב"ן שביקר בארץ בשנת 1267 כותב: "ומה אגיד לכם בעניין הארץ כי רבה העזובה וגדל השיממון". הסבר לתופעה הזו מוצאים אנו בפירוש הרמב"ן (ויקרא כו טז): "וכן מה שאמר בכאן 'ושממו עליה אויבכם' היא בשורה טובה מבשרת בכל בגלויות **שאין ארצנו מקבלת את אויבנו** וגם זו ראיה גדולה והבטחה לנו כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היתה טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא [עתה] חרבה [מאין] כמוה, כי מאז יצאנו ממנה **לא קבלה אומה ולשון**, וכולם משתדלים להושיבה **ואין לאל ידם**". כמו כן לפני כמאה שנים כשביקר בארץ הסופר האמריקני **מארק טווין** הוא מתאר בספרו "מסע תענוגות בארץ הקודש" את מצבה של ארץ ישראל וכך כתב: מכל הארצות הנודעות בנופן המכוער חושבני שזו (א"י) ראויה לכתר האליפות, הגבעות קירחות ודהוהות וחזותן עלובה העמקים הם מדבריות מכוערות ... אין מבטך נתקל בשום גוון נעים, בשום עצם מרתק . . . זוהי ארץ שממון". ולמרות כל העובדות הללו שארץ ישראל מעולם הייתה רק של העם היהודי, לצערנו תודעת שייכותה של ארץ ישראל לעם ישראל נחלשה מאד לאחרונה בחוגים שונים בחברה הישראלית, ועלינו לעשות כל מאמץ לרענן את הזיכרון הלאומי הזה שכה שמרנו עליו בכל שנות הגלות.

הידור מצוה ללולב או לאתרוג מה עדיף?

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א*

הסתפקתי במי שקצב סכום מסוים לקניית ארבעת המינים, ונשאר לו סכום קטן שיכול לקנות אחד מהמינים יותר מהודר. האם יהדר בתר אתרוג מהודר, או להדר בלולב עדיף, או שיהדר בהדסים וערבות.

הידור מצוה עד שליש

הגאון רבי אהרן ליברמן שליט"א ראש כולל "אור עמרם", כתב לי תשובה נפלאה, וז"ל: שנינו בגמרא (ב"ק ט.) אמר רבי זירא אמר רב הונא, במצוה עד שליש. מאי שליש, אילימא שליש ביתו, אלא מעתה, אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתיב לכוליה ביתיה. אלא אמר רבי זירא, בהידור מצוה עד שליש במצוה. - ונחלקו הראשונים אם הכוונה להידור בנוי או בשיעור. רש"י פירש בהידור מצוה עד שליש, שאם מוצא שני ספרי תורה לקנות ואחד הדור מחברו יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור, דמצוה להדר אחר ההדר ולהוסיף עד שליש בדמיו. אבל התוס' (שם ד"ה עד) והרא"ש (ב"ק פ"א סימן ז) פירשו שאם מצא אתרוג בשיעור מצומצם, שהוא כביצה, מצוה להדר ולהוסיף עד שליש, דחיישינן שמא יתמעט השיעור.

כשיש לפניו אתרוג אחד בשיעור מצומצם

והובאו שיטתם בשו"ע (או"ח סי' תרנו). דעה הראשונה בשו"ע היא פירושו של ר"ת, דכאשר יש לפניו שני אתרוגים ואחד הדר יותר מחברו, אינו צריך להוסיף עד שליש במקח מחמת מצות הידור, דאם כן הרי לעולם ימצא נאה ונאה ואין סוף לדבר. אבל כשיש לפניו אתרוג אחד בשיעור מצומצם שהוא כביצה והאחר גדול ממנו, מצוה להדר אחר זה ולהוסיף עד שליש, דחיישינן שמא יתמעט השיעור. - והדעה השניה היא פירוש רש"י, דכשמזדמן לפניו אחד הדר יותר מחברו, מצוה להדר אחר ההדר ולהוסיף עד שליש בדמיו.

וכתב בביה"ל (ד"ה מצומצם) דמדסתם השו"ע כסברא הראשונה, משמע דס"ל להלכה כשיטת הרא"ש. והגר"א בביאורו משמע דנוטה להיש אומרים שהוא שיטת רש"י, משום דבירושלמי (פאה פ"א ה"א) מפורש כן, וכן הא"ר (סק"ג) מחמיר בזה כהיש אומרים.

כשיש לו אתרוג יותר מכשיעור

ולפי זה כשיש לו אתרוג שהוא יותר מכשיעור, אזי לשיטת ר"ת אין ענין לקנות מהודר יותר, וכמו שכתב בביה"ל (שם) דלפי ר"ת אם האתרוג גדול מכשיעור אע"פ ששניהם באים כאחד לפניו, אינו צריך לקנות ההדר, יעוי"ש. וא"כ שווה לכאורה ללולב. - משא"כ לפירוש רש"י דכל כמה שאפשר להוסיף בנוי האתרוג, ראוי להוסיף. שפיר יש להסתפק אם להוסיף על נוי האתרוג או על נוי הלולב.

הספק הוא רק כששניהם כשרים לכל השיטות

ולכן, הגם שסתימת לשון השו"ע מורה שנקט כשיטת הרא"ש, מ"מ כיון שכמה אחרונים החמירו בזה (וכנ"ל), שפיר יש להסתפק מה עדיף טפי להדר באתרוג או להדר בלולב. - ויש להדגיש, דהספק הוא רק בששניהם כשרים לכל השיטות, אבל כשהאחד מהמינים יש בו חשש פסול לכמה שיטות, פשוט שיצטרך להדר בתר אחר שאין בו חשש. וכמו שכתב בביה"ל (ריש סי' תרנו) דבאתרוג או לולב שיש בו חשש פסול שתלוי בפלוגתא רבוותא, אף שלהלכה כשר, מ"מ יש לומר דבזה לכו"ע צריך לקיים הידור מצוה עד שליש לקנות אחר לצאת כל הדעות.

לכאורה יהדר יותר בלולב שניכר וגבוה יותר משאר המינים

ומסברא היה אפשר לומר דראוי להדר אחר לולב נאה יותר, לפי שניכר ונראה טפי. וכעין מה שכתב הרמב"ם (פ"ז מהל' לולב ה"ו) דמברך על 'נטילת לולב' הואיל וכולן סמוכין לו. ופירש בלחם משנה, וז"ל: כלומר, מפני שהכל סמוכין ללולב והוא העיקר, מפני כן מברכין עליו. וקשה דהוי ליה למימר שמינו גבוה מכולן כמו שאמרו בגמרא (סוכה לז:). ואולי יש לפרש, דהיינו סמוכין לו, כלומר שהוא מעולה מכולן, וזה שאמרו בגמרא מינו גבוה, כלומר שכיון שהוא גבוה הוא מעולה מכולן. ולי המגיה סמוכין ר"ל נשענין עליו שכחו חזק לסובלן באגדו ולא הן לו והיינו מפני גובהו ותוקפו, עכ"ל. ורבינו מנוח תירץ [שאלה זו למה לא הזכיר הרמב"ם את הטעם הנאמר בגמרא], וז"ל: שהרב ז"ל פירש הואיל ובמינו גבוה מכולן, כלומר, מאחר שהוא גבוה מכל שאר המינין הרי הן כטפלה לו והוא עיקר, וכל שהוא עיקר ועמו טפלה, מברך על העיקר ופוטר את הטפלה. - ולפי זה היה מקום לצדד דכיון שמברכים 'על נטילת לולב' מפני גובהו ותוקפו והכל נסמכים עליו, כן נכון להדר טפי בהידורו של הלולב.

למעשה יהדר באתרוג כפשוטו של קרא

אכן למעשה נראה, דכיון שעיקר ענין הדר כתיב באתרוג "פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ), וכדדרשו חז"ל (סוכה לה.). לכן אע"פ שלדינא מצרכינן הדר בכל הד' מינים, מ"מ פשטיה דקרא קאי האתרוג, ולכן יש להדר בו טפי. (עכ"ל).

* מחבר ספר גם אני אודך.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת שמואל חרר-אבני [צה"ל]: כל שנה בהגיע חולו של מועד מתעורר לו מחדש הוויכוח ההלכתי האם מותר להתגלח בחול המועד. יש אומרים שהוא איסור גמור ויש אומרים שהוא היתר גמור ואדרבה זהו כבוד המועד. האם הרב יוכל לבאר איך זה יכול להיות שיש כל כך ריחוק בין הדעות השונות?

תשובה: הנה גזירת חכמים היא שלא לגלח במועד שלא יכנס לחג כשהוא מנוול, שאם יהיה לאדם מותר לגלח במועד ישהה את גילוחו לתוך ימי המועד ונמצא שהוא נכנס לחג הראשון כשהוא מנוול.

אמנם יש אנשים שהתירו להם חכמים לגלח במועד והם אלו השנויים במשנה בריש פרק 'ואלו מגלחין במועד' במסכת מועד קטן.

ולכן במשך שנים נהגו בכל תפוצות ישראל שלא לגלח במועד מחמת גזירת חכמים זו, ואף מי שרגיל היה לקנח את זקנו בכל יום, בחול המועד נמנע מכך, על אף שעל ידי כך נמצא מנוול בתוך המועד.

אמנם הנודע ביהודה כתב תשובה מרעישה[א] ובה התיר לאדם שמצטער מחמת אי הגילוח להתגלח במועד אם אכן התגלח בערב החג הראשון. הנודע ביהודה התבסס על שיטת רבינו תם הסובר שאדם שהתגלח בערב החג הראשון שוב לא שייכת עליו גזירת חכמים הנ"ל, ואף שכל הראשונים דחו את שיטת רבינו תם ואף בשו"ע[ב] לא נפסק כמותו, מכל מקום זה משום שלא הבינו נכונה את שיטת רבינו תם, שאם היו אכן מבינים את כוונתו לא היו חולקים עליו.

אך הנודע ביהודה סייג את היתרו שהגילוח יעשה רק על ידי פועל עני שאין לו מה שיאכל שאחרת יש בכך איסור אחר של עשיית מלאכה בחול המועד.

תשובה זו עוררה רעש גדול בקרב רבני אותו הדור ורבים מהם תקפו אותו בחריפות וחלקו עליו מכל וכל ותמהו איך הנודע ביהודה פוסק הלכה נגד השולחן ערוך ונגד כל נושאי כליו ועוד מפרסם היתר זה עלי ספר[ג].

לפני עשרות שנים הצטרף ה'אגרות משה' להיתרו של 'הנודע ביהודה' ואף הוסיף שמותר גם לגלח בעצמו ולאו דווקא על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול.

אך האגרות משה סיים את תשובתו שאע"פ שלדעתו הדבר מותר מכל מקום אין הוא מתיר זאת אלא רק למי שמצטער ביותר, או יש לו צורך ביותר, ומי שסומך על היתר זה להתגלח רק מחמת יפוי גרידא אין למחות בידו.

גם על האגרות משה רבים מפוסקי ההלכה חלקו[ד].

ומעתה נמצא שרוב פוסקי ההלכה אוסרים את הגילוח בכל המועד בכל אופן, גם מי שרגיל לגלח את זקנו בכל יום אפילו אם גילח בערב החג, וגם המתירים סייגו את ההיתר (לנודע ביהודה רק על ידי פועל עני שאין לו מה יאכל, ולאגרות משה רק מי שמצטער ביותר או שיש לו צורך ביותר).

ולכן לענ"ד יש להורות ולומר שההלכה הפשוטה היא שהגילוח בחול המועד אסור, אמנם מי שרגיל לגלח את זקנו לעיתים קרובות מאד, **וגילח את זקנו קודם החג בערב החג**, והוא מצטער ביותר או שיש לו צורך ביותר, יש לו על מי לסמוך להקל לגלח בחול המועד[ה].

והנה בכל האמור אין הסכמה כלל לעצם השימוש במכונות הגילוח השונות שדנו בזה גדולי הפוסקים וכל אחד ינהג לפי רבותיו.

הרחמן הוא יפרוש עלינו סוכת רחמים, במהרה בימינו, אמן!

א - שו"ת נודע ביהודה קמא או"ח סימן י"ג.
ב - או"ח סימן תקל"א סעיף ב'.
ג - ועיין שו"ת נודע ביהודה תנינא או"ח סימן צ"ט שכתב שאכן התלבט אם לפרסם תשובה זאת בספר, אך מטעם הכמוס עימדו החליט לפרסמה, ועיין שו"ת חת"ס חלק א' (אורח חיים) סימן קנ"ד שגילה טעמו הכמוס של הנודע ביהודה.
ד - עיין שו"ת באר משה ח"ז סימן כ' ופסקי תשובות סימן תקל"א הערה 4.
ה - ורע בעיני מה שבקרב ציבורים נרחבים נמחקה הלכה זו מהשו"ע, ומגלחים בחול המועד אף ללא צורך ואין פוצה פה ואין מצפצף, ונוצר מצב שכלל לא יודעים שיש בכלל נידון בדבר, ופעמים רבות זה מביא למצב שאף מי שלא גילח את זקנו בערב החג (בגלל טרדות ערב החג וכדומה) מגלח בתוך המועד, והרי בכה"ג שיטת ר"ת לא שייכת כלל והוא איסור גמור ללא שום היתר.

סיפור לחג

הסוכה הפשוטה של רבי דוד מלעלוב

סוכה נפלאה הייתה לו לרבי דוד מלעלוב זי"ע. סוכת פלאים ממש, אשר הייתה עשויה עצים מגולפים עם סמליהם של שנים עשר השבטים.

בכל שנה, בימי חול המועד, באו רבים מבני ירושלים לחזות בסוכתו המרשימה של רבי דוד.

שנה אחת עברה שמועה מפה לאוזן: השנה בנה רבי דוד סוכה רגילה! מה יום מיומיים?! מדוע? - שאלו איש את רעהו - מדוע השנה לא בנה רבי דוד את הסוכה המפוארת כמידי שנה?

לאיש לא הייתה תשובה לכך ורבי דוד עצמו לא היה מוכן להשיב ונשאר הדבר בגדר תעלומה.

עד ש... במקרה נודע הדבר מפיו של חייט עני...

חייט עני היה ר' זלמן מתגורר היה בצריף רעוע מט לפול בקצה העיר, ובבית אין כל. שנה אחת הגיע חורף קשה. רוחות עזות נשבו בחוץ ובבית פנימה קור עז. מפאת הקור חלה בנו בדלקת ריאות קשה.

הרופא שבא לראות את הילד נפעם ממצב הבית הדל ואמר: דעו לכם עליכם לחמם את הבית! הדליקו אש בתנור, שאם לא תעשו כן - מצבו של הילד יחמיר... מה אעשה? - חשב ר' זלמן בליבו - מהיכן אקח כסף כדי לקנות עצי הסקה כדי לחמם את הבית? לפתע נכנסה מחשבה בליבו: שמא אלך לרבי דוד אולי יעזור לי.

התעטף רבי זלמן במעילו המרופט והלך ברוח הסוערת לביתו של רבי דוד. מה רצונך ר' זלמן? - שאל רבי דוד - מדוע זה באת אלי בלילה כה סוער? עזור נא לי רבי - אמר ר' זלמן - בני חולה בדלקת ריאות וזקוק אני לכסף כדי לקנות עצי הסקה, לחמם את ביתי הקר.

שמע רבי דוד את צרתו של החייט ומצחו נחרש קמטים. לפתע אורו עיניו. המתן! - כך אמר - כסף אמנם אין לי אבל עצים יש לי...נטל רבי דוד המסור וניסר את עצי הסוכה שבביתו. ערם אותם לערימה גדולה והניחם לפני ר' זלמן.

הא לך - אמר רבי דוד - חמם את הבית וה' ישלח רפואה שלימה לבנך... וכך היה..

דרך חיים מהנענועים של הלולב

מן התורה, עצם המעשה שנוטלים את ארבעת המינים ומגביהים אותם מקיימים את המצווה, שנאמר (ויקרא כג, מ): "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם". והטעם לכך: "מוליך ומביא – כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד – כדי לעצור טללים רעים".

יש הנוהגים לנענע תחילה לכיוון מזרח, ומשם פונים לכיוון ימין, ומנענעים לדרום, מערב וצפון, ואח"כ מנענעים כלפי מעלה ולמטה (שו"ע תרנא, י). ועל פי מנהג האר"י מנענעים תחילה לצד דרום, ואח"כ צפון, והשלישי למזרח, הרביעי למעלה, החמישי למטה, והשישי לצד מערב.

טעם נוסף אמרו לגבי מצוות הנענועים, שלאחר ימי הדין, בהם עמדנו לפני ה' בתפילה, אנו מתחילים את השנה בשמחה, ונושאים את ארבעת המינים כאות ניצחון על הצלחת התשובה וההתחברות מחדש עם ה' יתברך (מדרש תנחומא אמור כז).

מנענעים ב"הודו" וב"אנא ה' הושיעה נא" משום שנאמר "אז ירננו עצי היער לפני ה'" וגו' וכתוב אח"כ: "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו ואמרו הושיענו" (דהי"א ט"ז), כלומר: ירננו בעצי יער כאשר יצאו מלפני ה' זכאים כשבא לשפוט את הארץ, ובמה ירננו? בהודו ואנא ה' הושיעה נא (תוס' סוכה שם ד"ה בהודו).

בחידושי רב"ש מובא: שמנענעים ב"אנא ה' הושיעה נא" ולא ב"אנא ה' הצליחה נא", מפני ששניהם בפסוק אחד, ואין מנענעים שתי פעמים בפסוק אחד.

***

מסופר שתלמיד מישיבת "פורת יוסף" ניגש אל ראש הישיבה, הרב יהודה צדקה זצ"ל, וביקש ממנו עצה. הוא מרגיש כי הוא רוצה להצליח יותר בלימוד התורה ולכן, הוא סבור כי כדאי לו לעבור ישיבה, כי כך, במקום אחר, אולי יתעלה יותר.

המשך בעמוד הבא...

ענה לו הרב, כי אל לו לעבור ישיבה, אלא, עדיף שיתעלה וימשיך ויתמיד בישיבה זו, כי מצליח הוא בלימודו. ואילו לא היה מצליח בלימודו, אז היה כדאי שיעבור לישיבה אחרת.

ראש הישיבה הביא לו ראייה מנטילת ארבעת המינים. כשקוראים את ההלל עם ארבעת המינים ומגיעים ל"אנא ה' הושיעה נא", מנענעים. ואילו ב"אנא ה' הצליחה נא", לא מנענעים, מדוע?

כי כשצריך ישועה יש להשתדל ככל האפשר, ואף לנוע כל אחד ממקומו למקום אחר. אולם, כשמבקשים הצלחה, אין לנוע כלל, אלא להמשיך במקום...

שביבים / שאול שיף

אני בצדק אחזה פניך

כידוע הייתה עבודת הצדקה של הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע במידה שהפליאה את כל רואיו. וביותר התעסק במעשה הצדקה בערב חג הסוכות. שכן, לפי כתבי האריז"ל חשוב ביותר ביום זה להרבות בצדקה. המעות שהיו אצלו במזומן חילק מיד, ואחר כך היה טורח להשיג הלוואות, ולפעמים גם על משכונות. כל כסף שהגיע לידיו באיזה אופן שהוא היה מחלק לעניים. באחד מערבי סוכות אמר לו בנו, אבא, לא ראיתי בספרים שיש מצווה לחלק צדקה גם לאחר שכלתה פרוטה מן הכיס. הקפיד עליו אביו הק' ואמר: תמה אני איך יכול בן לומר כך לאביו. אתה הרי רואה שאין באביך ריח תורה ושמץ יראה, ויש לו נקודה קטנה של צדקה, ואתה רוצה למנוע אותו גם מזה?

בליל החג נכנס לסוכה ואמר: "העולם" נוהגים לייפות ולנאות את הסוכה בכל מיני פאר והדר, ואני לא כן. הצדקה זוהי הנוי סוכה שלי, והיא פארה והדרה של הסוכה.

ופעם בליל התקדש חג הסוכות כשנכנס אל הסוכה והגיע לראש השולחן, נעמד ואמר: "עבר ראש השנה, עבר יום הכיפורים ואני עוד לא עשיתי תשובה. באיזה פנים אני מעז להיכנס אל הסוכה. אבל 'אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתיך'(תהלים יז. טו)".

סגולת הסוכה

מובא ב"כף החיים": מאן דזהיר במצות סוכה ולעשותה כתיקונה, מובטח לו שלא תהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה. ובתפארת שלמה - רדומסק קראנו כי על ידי מצות סוכה זוכה לבנים. ועוד: על פי "זרע קודש" - רופשיץ: 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות' - יש לומר, 'אזרח' פירושו זקן, שהבטיח ית"ש שכל היושבים בסוכה יהיו אזרחים וזקנים, ולכן, 'אזרח' גימטריה גבורה, שיגיעו לגבורות כמו שנאמר [תהלים צ, י] אם בגבורות שמונים שנה. וכתב ב"אור צדיקים" יזהר שלא לדבר בסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי גדולה קדושתה.

כיצד קונים לולב

פעם נכנס רבנו הקהילות יעקב [הסטייפלר] לפני חג הסוכות אל מוכר לולבים ובדק את כל הלולבים ולא מצא לולב כרצונו. כאשר כבר עשה את דרכו החוצה, שב לפתע על עקבותיו, נטל את אחד הלולבים מן הדוכן, שילם בעבורו את מחירו המלא והלך לדרכו.

בדרך הסביר לבן משפחתו: אם הייתי יוצא מן החנות בלי לולב, היה עלול לצאת קול שהרב קנייבסקי היה בחנות זו ולא מצא בה שום לולב כשר, ושוב לא ייכנס איש לחנות, ונמצא אני גורם הפסד גדול לבעל החנות...

(פניני רבנו הקהילות יעקב)

"לא איברא סיהרי אלא לגירסא"

רבנו הנצי"ב מוולוז'ין היה מופלג באהבת ארץ ישראל והיה מקפיד לברך על אתרוג מארץ ישראל ועל אותו אתרוג היה מברך גם נכדו, מרן הגר"ח מבריסק.

באחד מימי הסוכות,ומוצאי שביעית היה, לא שינה הנצי"ב ממנהגו ובירך על אתרוג מארץ ישראל. אך הגר"ח השתמט באותו חג מלברך על אתרוגו של הנצי"ב. משדחק הנצי"ב ברבי חיים שיאמר לו טעמו של דבר, השיבו רבי חיים, כי יש לו פקפוק באתרוג שמארץ ישראל, היות ומוצאי שביעית הוא, ואמנם האתרוג הוא משל עכו"ם, אלא שהוא אתרוג של שמיטה וחושש הוא לעצמו להחמיר שלא לברך עליו. השיבו הנצי"ב מיניה וביה: אם כן זוהי שאלה גם לגבי, ויצא לביתו. ויהי בחצות הלילה וקול דופק בביתו של רבי חיים: "הסבא קורא לך". נבהל רבי חיים, קם בחפזון ממיטתו, נטל ידיו ומיהר להקיץ את ילדיו כדי למהרם לבית הנצי"ב לראות אשר קרהו. משנכנסו אל בית הנצי"ב פגשוהו בסוכתו רכון על ערימה גבוהה של ספרים ומעיין בהם בזה אחר זה. כעבור כמה רגעים הגיע גם רבי חיים אל הסוכה. כשנוכח הנצי"ב בנכדו, פנה אליו ואמר: קראתי אותך אלי כדי להוכיחך כי אין שום פקפוק לברך על האתרוג שלי גם בשנה זאת. החל הנצי"ב להרצות את דבריו אודות דינו של האתרוג וניסה להוכיח על כשרותו ולהסיר מעליו כל פקפוק. הפסיקו רבי חיים בדבריו וביקשו, כי ימתין רגעים ספורים עד אשר יברך ברכת

התורה.כשהחל רבי חיים לברך ברכת התורה, שמע לפתע קולו בכי ודמעות זולגות מעיני הנצי"ב. לכשסיים ברכתו, מיהר לשאול את הנצי"ב על מה ולמה. השיבו הנצי"ב בפשיטות: "האיך לא אבכה כשאברך שאנו מצפים ממנו שיהיה גדול הדור אינו יושב ועוסק בתורה בשעה שלוש בבוקר ואנו צריכים להעירו אז משנתו. היאך איפוא ייראו פני הדור לעתיד...".

וכשרבנו הגר"ח היה שב ומספר סיפור זה לבנו מרן הגרי"ז, היה מוסיף ואומר: צא וראה, רגילים הבריות לומר כי יש ירידת הדורות. ואני אומר, לא רק בין הדורות, אלא אף בדורנו ממש - ביו סבא וביני. הנה, הנצי"ב לא תפס כלל היאך אפשר לגדול בתורה אם ישנים בשעה שלוש בבוקר, עד שבכה על כך. ואנן מה נענה אבתריה.

(שאל אביך ויגדך)

מסכת סוכה כמונח בקופסא

מעיד רבי ישראל משקלוב, בעל "פאת השולחן":

"סיפר לי רב גדול ממדינתי שהוא היה בן ביתו של רבינו הגר"א בימי חורפו. וקודם ימי סוכות פעם אחת שמע שהוכיח לעומדים לפניו, ואמר כי חובה על כל תלמיד שיהיה בקי על כל פנים במסכתא אחת בעל-פה, למען לא יבטל מצוות "והגית בו" בעת לכתו בדרך או למאן דגר בבית אפל.

"וזה הרב כששמע מפורש יוצא מפי קדשו של רבינו הגר"א, תיכף התגבר וחזר מסכת סוכה הרבה פעמים עד שידע בעל-פה, ובחן עצמו לפני השומעים ששגורה בפיו בעל-פה ממש.

"ובחול המועד בעת שישבו לפני רבנו ז"ל מסיבה של תלמידי חכמים גדולים, בא זה הרב לפני רבנו ז"ל ואמר לפניו, כבר למדתי מסכת סוכה ויודע אני אותה בעל-פה."והשיב לו רבנו, רוצה אתה שאשאלך איזה דבר בזה המסכת שתשיב לי. והשיבו, הלא בעל-פה ידעתיה כולה.

"ושאלו דבר אחד ולא ידע הרב הנ"ל. היינו ששאלו כמה מחלוקות יש בזו המסכת בין רבי מאיר לרבי יהודה ובין רבי עקיבא לרבי טרפון ובין רבא לאביי ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, וכל התנאים והאמוראים. "ואח"כ פתח רבנו את פיו הקדוש ומנה כמונה מרגליות ונתח לנתחים אברי כל המסכת, כמה פעמים נזכרו מחלוקת בין תנאים ואמוראים וכמה פעמים הלכה כזו או כזו, כמה סוגיות ושיטות יש וכמה דינים מהתוספתא והירושלמי. "וסוכות פסולות - כמנין סכ"ה חסרה". "וכך היה מונה הסוכות הכשרות הנזכרות במסכתא זו ותוספתא וירושלמי - כמניין סוכ"ה מלאה".

(פאת השולחן)

פיקוח נפש של בעל "אבן האזל"

מובא בדרך עץ החיים:

באחד מימי חול המועד ביקש רבי איסר זלמן מלצר, בעל "אבן האזל", מתלמידו ובן משפחתו, רבי דוד פינקל עט וקסת דיו. רבי דוד, שהיה חביב עליו ביותר מפני כישרונותיו, פקחותו ויראת השמיים שבו, הבין מיד שאם ראש הישיבה מבקש לכתוב בחול המועד הרי שאין הדבר פשוט, אולם, הואיל ורצה להבין את פשר הדבר נזדעק וקרא: "חול המועד". השיב רבי איסר זלמן: לא שכחתי שהיום חול המועד, אבל עלי לכתוב משהו. תמה רבי דוד: וכי זה עניין של "דבר האבד"? אך רבי איסר זלמן בשלו: רבי דוד היקר, זה שום דבר, זה באמת שום דבר, אבל עבורי זה עניו של פיקוח נפש.

נדהם רבי דוד: פיקוח נפש?

כן, השיב לו ראש הישיבה, אצלי זה בבחינת פיקוח נפש, אבל כבר אמרתי לך שאין בכך כלום, זה שום דבר, אבל אצלי יש בענין זה משום פקוח נפש.

רבי דוד, שידע שאצל רבו כל מילה מדודה ושקולה, קם ממקומו והביא את העט והדיו. לקח ראש הישיבה את העט, כתב מילים אחדות והכניס את הנייר לכיסו. לאחר מכן אמר לו לתלמידו: כעת אפשר להמשיך וללמוד.

הרגיש רבי איסר זלמן בתמיהתו, פנה אליו ואמר לו: כידוע לך נכנסים בחול המועד מבקרים רבים כדי לאחל לי חג שמח, והואיל ומספר האורחים הוא גדול, עלולים לראות חסרון כלשהו אצל אחד המבקרים. ובכן, אמור אתה, רבי דוד, יהודי מטריח את עצמו ובא לביתי כדי לאחל לי חג שמח, האם צריך אני לראות את חסרונותיו? מה אם כן עלי לעשות כדי שלא אחשוב על חסרונותיו של אדם אשר בא לביתי לברכני?

על הפסוק "עיניך לנוכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך"(משלי ד, כה) אומר בעל הנתיבות, שכידוע בטבע בני האדם להכיר ולראות את חסרונותיו של הזולת ואת המעלות של עצמו. לכן "עיניך לנוכח יביטו", כאשר הנך רואה את חסרונות זולתך העומד לפניך, מיד - "ועפעפיך יישירו נגדך", התבונן אז כלפי עצמך, מי אתה ומה אתה, הסתכל נגדך - כלפי עצמך, ותראה את חסרונותיך שלך, ואז תפסיק לראות את חסרונות זולתך ואת מגרעותיו.

את הפסוק הזה, הוסיף ואמר, כתבתי והכנסתיו לכיסי, ומדי פעם הנני מוציא את הפתק, מתבונן בו וחושב על החסרונות שבי עצמי. בדרך כלל אני נוהג לכתוב את הפסוק הזה לפני החג, אולם הפעם נשמט הדבר מזיכרוני ולכן נאלצתי לכתוב היום - בחול המועד. אצלי זה עניין של פיקוח נפש!

"דירת קבע" - היסח הדעת מהגאולה

כתב השל"ה הקדוש:

"והואיל ואתא לידי דבר זה, אודיע שלבי היה בוער תמיד, שראה ראיתי בני ישראל בונים בתים כמו מבצרי השרים, עושים 'דירת קבע' בעולם הזה ובארץ הטמאה, וכוונתם היא להיות להם נחלה להנחיל לבניהם, כאילו היתה זו הנחלה לו ולזרעו עד עולם. וזה נראה חס ושלום, כהיסח הדעת מהגאולה.

"על כן בניי, אם יתן לכם ה' עשירות גדולה, בנו בתים כפי הכרח צרכיכם ולא יותר, ולא תבנו המגדלים וחומות בגאוה וגדולה, רק להיות לכם מדור לפי כבודכם, וחדרים להתבודד בהם לתורה ולתשובה.

"צאו וראו מה ציוה יונדב בן רכב לבניו (ירמיה לה, ז) 'בית לא תבנו...כי באהלים תשבו". ואין זה שייך האידנא לישב באהלים, רק זה אומר: להניח הבניינים המפוארים יותר מכדי צורך הכרח הדירה וחדרים לכבוד התבודדות לשמו יתברך".

"למען ידעו" - תנאי למצוה

כתב הב"ח:

כיון דכתיב 'למען ידעו', לא קיים המצווה כתיקונה, אם לא יידע כוונת מצות סוכה כפי פשוטה...

דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים...ומשמע ליה, שצריך שיכוון בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצווה.

מה בין סוכות לפסח

א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, נאמר כאן חמישה עשר ונאמר חמישה עשר בחג המצות, מה להלן לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות, אף כאן לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות (סוכה כז.)

הדמיון בין סוכות לפסח עובר כחוט השני בעניניהם ובדיניהם של שני הרגלים:

הן בסוכות והן בפסח, תחילת החג בט"ו בחודש והוא נמשך והולך שבעה ימים.

בסוכות, כמו בפסח, לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות.

בספרא (פר' אמור פי"ב) מצריך מיעוטים שלא ינהג חיוב סוכה בפסח ומצה בסוכות(ועיין במל"מ על דברי הספרא).

דרשו חז"ל: עזרא בעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה (ערכין לב:). וכן מצינו לגבי פסח: "משכו וקחו" (שמות יב, כא), ודרשו חז"ל, משכו ידיהם מעבודה זרה.

"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג, מב) - מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת (סוכה כז:). וכן דרשו חז"ל על הפסוק" "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" (שמות יב, ו) - מלמד שכל ישראל יוצאין בפסח אחד (קידושין מא:).

בשביעי של סוכות היו הגדולים שומטין את לולבי הקטנים מידם ואוכלין אתרוגיהם, "ואין הדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום, שכך נהגו מחמת שמיה" (סוכה מה. וברש"י). וכן מצינו כדבר הזה בלילי פסחים, שהיו חוטפין [כלומר גוזלין] מצות לתינוקות שלא ישנו(פסחים קט. וברשב"ם).

ארבעת מינים צריכים איגוד (סוכה לג.), וכמו כן בפסח היו כורכין פסח מצה ומרור לפי דעת הלל.

לולב הגזול פסול, משום "לא המתים יהללו יה"(ירושלמי סוכה פ"ג, א). הרי לנו, שעניינו של הלולב הוא חיות, ומשום כך מנענעים בו ח"י נענועים. וכן גם מצה עניינה חיות, וכמו שדרשו חז"ל "מצה תהיה" (ויקרא ב, ה) - תחיה (מנחות נג.). ועוד: כתב ברוקח (סי' ריט) שהיושב בסוכה נשמר מן המזיקים, וכן ליל פסח הוא "ליל שימורים" - ליל המשומר מן המזיקים (פסחים קט:).

(רבי יוסף ענגיל, גיליוני הש"ס)

שלא תנעל דלת בפני שואלין

מספר אחד מתלמידי רבנו החזון איש:

כמה ימים קודם חג הסוכות הבאתי לרבנו שני לולבים כדי שיבחר לעצמו לולב לחג. כדי שיוכל החזו"א לבודקם מאין מפריע, ניגש אחד הבחורים ששהו בחדר ונעל את החדר.

החזו"א נוכח בדבר ומיד ציווהו לשוב ולפתוח את הדלת. "את הלולבים אפשר לבדוק אחר כך" אמר החזו"א "אולם כיצד אפשר לדחות את אלה שיבואו ובפיהם שאלה או בקשה וימצאו את הדלת נעולה"... ואכן, כך היה מסיים המספר: מיד נכנס אדם עם שאלה אל החזו"א. רבנו הניח מידיו את הלולבים והתפנה אליו.

(פאר הדור)

תיקונים נפלאים ונוראים

בגודל מעלת הנענועים וכוונתם, כתב רבי אלכסנדר זיסקינד, בעל "יסוד ושורש העבודה":

"יעיין אדם בכתבי האריז"ל מהתיקונים הנפלאים והנוראים הנעשים בעולמות העליונים הקדושים ע"י הנענועים, וידע מה העבודה הזאת לנו עם קדוש, ואז בודאי יגיל וישמח שמחה עצומה עד מאד בעת הנענועים, מהתיקונים הנפלאים והנוראים שנעשו בעולמות העליונים הקדושים, ועושה בזה נחת רוח גדול ליוצרו ובוראו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד.

"וגודל מעלת הנענועים, הלא הם באו כמה פעמים בזוהר הקדוש, לאו כל מוחא סביל דא, לכוון כוונותיו, ואתה אנוש כערכי תכוון כוונה פשוטה ההכרחית ומינה לא תזוע. והיא, שבכל הולכה והבאה שבכל נענוע ונענוע, יכוון במחשבתו בזה הלשון: 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה לעשות נחת רוח ליוצרו'.

"ובודאי ברור הוא לכל משכיל, שאם יכוון כוונה זו בשמחה עצומה מאד, יחשב לפני המקום ברוך הוא, כאילו כיוון בכל הכוונות שכיוונו בהם אנשי כנסת הגדולה".

(שער האיתון פי"ד)

מקור דין הנענועים

מה מקור דין ה"נענועים" בלולב, עד כי דין זה הפך להיות שיעורו של לולב כמו ששנינו: "וכדי לנענע בו". היה הנצי"ב מבאר, כי סמך ומקור לדין זה מצינו אצל ארון האלוקים שנשאוהו בימי דוד ובו נאמר "ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה'... ובמנענעים", ופירשו חז"ל(במ"ר פר' נשא) - בלולבין.

(מרומי שדה)

"כי לא עשו מימי ישוע בן נון"

ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד (נחמיה, יז).

כיצד זה ייתכן כי בנ"י לא קיימו מצות סוכה בכל אותן שנים שמאז יהושע בן נון ועד לימות עזרא הסופר. כתב בעל הרוקח: "מיהו כי לא עשו מימות יהושע, והלא כמה מלכים צדיקים היו.

"אלא מאי 'לא עשו' אלא בימי עזרא, שלא נבנו בתים הרבה בירושלים כי אם למעט עם, ובימי המלכים היו בתים הרבה וחצרות,

חצר לכל בית, ועשו בהן סוכות.

"ובימי עזרא... אין בתים בנויים. ועשו סוכות ארוכות ורחבות, ורוב עם יושבים בסוכה אחת ושמחים יחד".

(הל' סוכה סי' ריט)

חסד רבקה מחליש תוקף פחד יצחק

מובא בספרים, כי אותו היום שבא אליעזר ופגש את רבקה, היה יום א' דסוכות.

ואפשר לומר, שמפני כן תיקנו את תקנת ניסוך המים ליום זה, כדי להזכיר את חסדה של רבקה, שהשקתה מים לאליעזר ולגמליו, אשר בעקבות זאת נוצר הזיווג בין יצחק לרבקה - ומהם יעקב אבינו ראש לשבטי י-ה.

לפיכך, נזכר הרמז לניסוך המים בתורה ביום השני (תענית ב:), שהוא יומו של יצחק, על פי סדר האושפיזין. ואכן, ביום זה זקוקים ביותר לחסדה של רבקה, כדי להחליש את תוקף הדין של יצחק, וכמו שמובא בזוה"ק (תולדות קלז.): יצחק הוי דינא קשיא ורבקה היא רפיא.

(פרדס יוסף)

ל"ה פרים כנגד ישמעאל

ובחמשה עשר יום לחדש השביעי
והקרבתם...פרים בני בקר שלשה עשר...
ושעיר עזים אחד חטאת (במדבר כט, יב-טז)

לשון הכתוב צריך תלמוד:

ביום הראשון וכמו כן ביום השני וביום הרביעי נאמר "ושעיר עזים אחד חטאת", ואילו ביום השלישי וכן בחמישי "ושעיר חטאת אחד".

שנינו: הני שבעים פרים כנגד מי - כנגד שבעים אומות (סוכה נה:). ומצינו בזוהר הק' שעיקר ושורש שבעים האומות הם שניים - ישמעאל ועשו, ושאר כל האומות יונקים את השפעתם מהם.

ועוד מובא בזוה"ק, ש"שעיר" סתמא הוא עשו ו"שעיר עזים" הוא ישמעאל.וכן הוא הלשון בסליחות לי"ז בתמוז: :הצפיר והשעיר".

ומעתה יתיישב לשון הכתוב כפתור ופרח.

הנה, את אותם שבעים פרים היה צריך לחלק לשניים ולהקריב ל"ה פרים כנגד האומות היונקות השפעתן מישמעאל ול"ה כנגד האומות היונקות השפעתן מעשו.

לפיכך, ביום הראשון שבו הוקרבו י"ג פרים, הקריבום תחילה כנגד ישמעאל, אשר קדם לעשיו ובהיותו בן אברהם.על כן נאמר ביום הראשון "שעיר עזים" שהוא כנגד ישמעאל. גם היום השני המשיכו והקריבו את י"ב הפרים כנגד ישמעאל, ועל כן אף בו נאמר "שעיר עזים".

והנה, ביום השלישי, שבו הוצרכו להקריב י"א פרים, שוב לא יכלו להקריבם כנגד ישמעאל, שכן אילו היו מוסיפים להקריב אף אותם כנגד ישמעאל היה מגיע מניינם הכולל ל-ו"ו [י"ג ועוד י"ב ועוד י"א], והלא חלקו של ישמעאל היה ל"ה ולא יותר. על כרחך ביום השלישי דילגו על הקרבת הפרים כנגד ישמעאל והקריבו את י"א הפרים כנגד עשו, לפיכך אכן נאמר בו "שעיר", שהוא כנגד עשו.

ומעתה, ביום הרביעי, שבו והקריבו עשרה פרים כנגד ישמעאל, כדי להשלים את מניין ל"ה הפרים שכנגד ישמעאל, לאחר שכבר הקריבו ביום הראשון והשני כ"ה פרים כנגדו. לפיכך שוב נאמר ביום הרביעי "שעיר עזים" - שהוא על שם ישמעאל.

מכאן ואילך, ביום החמישי והשישי והשביעי, שבו והמשיכו להקריב את הקרבנות כנגד עשו, עד שהשלימו את מניינם הכולל ל-ל"ה כנגדו. ולפיכך אכן נאמר בכל אותם ימים "שעיר" - שהוא על שם עשו.

(רבינו הגר"א)

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net